

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Грунтуючись на вищевикладеному матеріалі і на базі проведеного аналізу в процесі дослідження, ми підійшли до поняття стратегічного планування як до процесу розробки стратегічного плану шляхом формулювання цілей, моделей і критеріїв управління, аналізу проблем і середовища визначення стратегічних ідей і конкурентних переваг, вибору сценаріїв і базових стратегій розвитку, прогнозування соціально-економічного розвитку.

Основними цілями, що закладаються в процесі довгострокового планування регіонального розвитку є підвищення рівня життя населення за рахунок активізації соціально-економічного розвитку регіону, що передбачає підвищення добробуту та розвитку у різних сферах для населення. Також важливою метою є пошук джерел забезпечення попередньої цілі.

Розробка стратегічного плану розвитку регіону є складним науково-практичним завданням, яке може бути вирішене спільними зусиллями суб'єктів управління регіону і науковців у галузі економіко-математичного моделювання та регіонального управління [14].

Основою регіонального планування слугує обґрунтоване формування цілей та критеріїв. В основі стратегії регіонального розвитку мають бути основи теорії програмно-цільового управління. Такі програми включають в себе розробку глобальних та локальних цілей, та критерії, по яким здійснюється оцінка ступеня досягнення цілей – кількісних показників, що визначають ступінь досягнення мети в порівнянні з іншими можливими варіантами (альтернативами) розвитку регіону.

Висновки та пропозиції. Проаналізувавши всі вищеперелічені напрями вдосконалення державної стратегії регіонального розвитку країни, можна відмітити деякі узагальнені підходи до формування державної стратегії регіонального розвитку. Вони мають бути спрямовані на поступове розв'язання основних проблем внутрішнього розвитку регіонів, забезпечувати позитивний кумулятивний ефект відносно пом'якшення та ліквідації системних проблем розвитку України взагалі. Ми вважаємо, що така стратегія повинна сприяти підвищенню ефективності державного управління регіонами, інтенсифікації внутрішньої міжрегіональної співпраці, формуванню конкурентоспроможних регіональних економік на основі раціонального використання внутрішнього ресурсного потенціалу територій. Державна стратегія регіонального розвитку України має сприяти реалізації також і соціальних цілей: забезпеченню комфортного та безпечного життєвого середовища населення регіонів; збереженню і створенню нових робочих місць; подоланню бідності населення регіонів; розвитку й ефективному використанню здібностей мешканців міст і сіл; втіленню дбайливих стандартів екологічно зорієнтованого регіонального розвитку.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Осипов В.М. Стратегічне планування як ефективний інструмент управління регіональним розвитком [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/17098/1/13.pdf>
2. Годлевська А.А. Стратегічне планування як інструмент регіонального розвитку / А.А. Годлевська // Збірник праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ, 2012. – №31. Частина II. – Т.3. – С. 248-252.
3. Андрійчук В.Г. Стратегічні пріоритетні орієнтири і парадигми забезпечення інноваційно-модернізаційного розвитку економіки України / В.Г. Андрійчук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2012. – № 4. – С. 216.
4. Ішук С.О. Прогнозні моделі управління розвитком економіки регіону / С.О. Ішук // Регіональна економіка. – 2011. – № 4. – С. 21–29
5. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=1602-14>
6. Годлевська А.А. Особливості стратегічного планування розвитку регіону / А.А. Годлевська, В.В. Пустовар, С.Є. Гребень // Збірник праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ, 2013. – №34. Частина II. – Т.3. – С. 86-89.
7. Годлевська А.А. Пріоритети регіональної політики соціально-економічного розвитку / О.В. Черевко, О.Ю. Березіна, А.А. Годлевська // Збірник праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ, 2014. – №36. Частина III. – С. 147-152.
8. Chandler, Alfred D., Strategy and Structure: Chapters in the History of the American Industrial Enterprise. Cambridge, MA: MIT Press, – 1998. – 644p
9. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры. М.: РАНИОН, 1928.
10. Годлевська А.А. Характеристика стратегічних інструментів соціально-економічного розвитку регіонів / А.А. Годлевська // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: економічні науки. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – №5 (61). – С. 46-50.
11. Годлевська А.А. Стратегічне планування як інструмент регіонального розвитку / А.А. Годлевська // Збірник праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ, 2012. – №31. Частина II. – Т.3. – С. 248-252.
12. Жаворонков В.О. Досвід стратегічного планування на місцевому рівні/ В. О. Жаворонков// Економіка України: соціальні аспекти інноваційної моделі розвитку/ Кол. монографія/ За ред. В. Ф. Беседіна, А. С. Музиченка. – К.: НДЕІ, 2007. – 432 с.
13. Жаліло Я.А. Післякризовий розвиток економіки України / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська [та ін.] // К.: НІСД, 2011. – 66 с., с. 6
14. Осипов В.М. Стратегічне планування як ефективний інструмент управління регіональним розвитком [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/17098/1/13.pdf>

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Назаренко С.А., д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету (Україна)

Заболотній О.Г., к.е.н., доцент кафедри менеджменту Черкаського державного технологічного університету (Україна)

Назаренко С.А., Заболотній О.Г. Кластерний підхід до оцінки ефективності використання інноваційного потенціалу регіону

У статті розглянуто структуру органів управління інноваційним потенціалом регіону при реалізації кластерного підходу; модель об'єктно-суб'єктних відносин в системі реалізації інноваційного потенціалу регіону на основі кластерного підходу; основні принципи контролінгу щодо реалізації інноваційного потенціалу регіону наступні. Визначені основні характеристики координаційних функцій в системі управління економічним кластером. Проілюстровано цілепокладання в ієрархічній системі реалізації інноваційного потенціалу регіону. Проаналізовані цілі суб'єктів інноваційної діяльності регіонів. Розглянуті основні корективи, які потрібно внести в існуючий механізм реалізації інноваційного потенціалу, суть яких полягає в наступному: розробкою кластерної політики регіону; формуванням стратегії розвитку науки та інновацій; організацією та здійсненням моніторингу реалізації стратегії; оцінкою ефективності використання наукового потенціалу при реалізації кластерної ініціативи; оцінкою стратегічних розривів.

Ключові слова: кластер, кластерна політика, кластерний підхід, регіон, інновації, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, механізм реалізації інноваційного потенціалу.

Назаренко С.А., Заболотній О.Г. Кластерный подход к оценке эффективности использования инновационного потенциала региона

В статье рассмотрена структура органов управления инновационным потенциалом региона при реализации кластерного подхода; модель объектно-субъектных отношений в системе реализации инновационного потенциала региона на основе кластерного подхода; основные

**ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

принципы контроллинга по реализации инновационного потенциала региона. Определены основные характеристика координационных функций в системе управления экономическим кластером. Проанализированы цели субъектов инновационной деятельности регионов. Проиллюстрировано целеполагания в иерархической системе реализации инновационного потенциала региона. Рассмотрены основные коррективы, которые нужно внести в существующий механизм реализации инновационного потенциала, суть которых заключается в следующем: • разработкой кластерной политики региона; формированием стратегии развития науки и инноваций; организацией и осуществлением мониторинга реализации стратегии; оценкой эффективности использования научного потенциала при реализации кластерной инициативы; оценке стратегических разрывов.

Ключевые слова: кластер, кластерная политика, кластерный подход, регион, инновации, инновационная деятельность, инновационный потенциал, механизм реализации инновационного потенциала.

Nazarenko S., Zabolotniy O. The cluster approach to evaluating the effectiveness of use of the innovation potential of the region

The article describes the structure of the organs of management of the innovation potential of the region in the implementation of the cluster approach; the model is object-subject relations in the system of innovation potential of the region on the basis of the cluster approach; the basic principles of controlling the implementation of the innovative potential of the region. Identifies the main characteristics of the coordinating functions in the system of economic management cluster. Analyzed the objectives of regional innovative activity of regions. Illustrated with goal setting in a hierarchical system of innovation potential of the region. Characterized by the coordination of functions in the system of economic management cluster. Describes the main adjustments required to be made in the existing mechanism of realization of innovative potential, the essence of which is as follows: • the development of cluster policy in the region; the formation of strategy of development of science and innovations; the organization and implementation of monitoring the implementation of the strategy; assessment of the effectiveness of the use of scientific potential in the implementation of cluster initiatives; assessment of the strategic gaps.

Keywords: cluster, cluster policy, cluster approach, region, innovation, innovative activity, innovative potential, the mechanism of realization of innovative potential.

Постановка проблеми. Ресурсний потенціал суб'єктів має безпосередній вплив великої кількості внутрішніх та зовнішніх факторів. Структура національної економіки та динаміка зміни макроекономічних показників надає можливість обґрунтувати можливі короткострокові або довгострокові перспективи національної економічної системи. Але загострення кризових явищ у світовій економіці призвело до нестійкості прийняття різного роду управлінських рішень, в тому числі щодо залучення значної кількості кредитних ресурсів для покриття поточного дефіциту коштів та боргових зобов'язань. З одного боку, стан депресій економічної системи надає можливість обрати шлях інтенсивного розвитку реального сектора економіки, а з другого, значно підвищує залежність від зовнішніх джерел фінансування (Міжнародного Валютного Фонду, Європейського банку розвитку та реконструкції).

Інтенсивний розвиток може бути забезпечений тільки через нарощування валового виробництва продукції, товарів, робіт та послуг з максимальним внутрішнім споживанням, нарощуванням експортного потенціалу та зниженням рівня залежності від імпорту. Такий шлях дозволить забезпечити стійкість розвитку вітчизняних товаровиробників, збільшити доходну частину Державного бюджету, покрити боргові зобов'язання та підвищити платоспроможний попит населення, мінімізувати ризики та посилити рівень інвестиційної привабливості національної економіки для її модернізації.

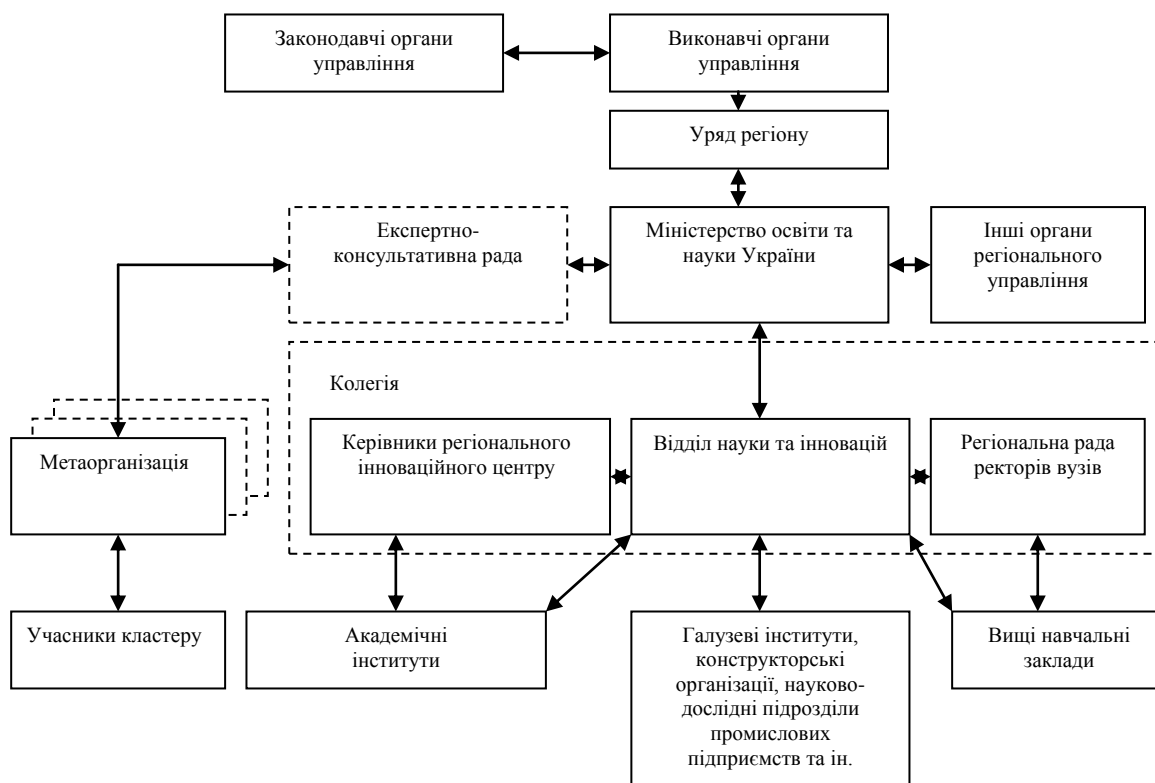

Рис. 1 Структура органів управління інноваційним потенціалом регіону при реалізації кластерного підходу [2]

Концепція кластеру як інституту постіндустріальної інформаційної економіки має стати інструментом управління інноваційною економікою на основі локалізації та інтеграції, необхідної для ефективного використання переваг глобалізації та інформатизації. Особливе значення для концепції кластеру має інституційне розуміння інтеграції. Міжгалузєва та міжрегіональна інтеграції, а не виключно галузевий, технологічний та коопераційний поділ праці визначають у сучасних умовах конкурентоспроможність економічної системи.

Аналіз останніх досліджень. Починаючи з 80-90-х років ХХ століття кластери привернули до себе підвищену увагу як вчених, так і керівників державного й регіонального рівнів управління. Головними джерелами інформації про сутність і можливості використання ринкових інструментів у процесі формування кластерів послужили роботи таких зарубіжних вчених, як М. Портера, Г. Дж. Болта, І. Толенадо, П. Дойла, Ф. Котлера, Г. Лайса, Ж.-Ж. Ламбена, Е. Тоффлера, Дж. Еванса та інших дослідників. Так кластером, згідно з М.

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Портером, є сконцентровані за географічною ознакою групи компаній та пов'язані з ними організації (фінансові, торгові, дослідні і т.п.), що взаємодоповнюють один одного й характеризуються спільністю економічних інтересів [1].

Виділення невирішених проблем. Вітчизняними економістами зроблені лише окремі спроби застосувати теорію кластерів в українській економіці. До цих пір актуальними залишаються проблеми виявлення і формування конкурентоспроможних кластерів в українській економіці. Ще одним невирішеним питанням залишається використання кластерного підходу в ході формування і регулювання інноваційної та наукової системи України.

Мета наукової статті є обґрунтування створення кластерів як одних з перспективних напрямів інституціональних перетворень економіки.

Результати дослідження. Кластерний підхід до реалізації інноваційного потенціалу регіону вносить зміни в структуру органів управління. Поряд з органами, які здійснюють галузеве управління, виникає необхідність формування спеціалізованого підрозділу всередині Міністерства освіти та науки України – Експертно-консультативної ради, що регулює діяльність економічних кластерів (рис. 1).

Дослідження ієрархічних рівнів та їх взаємодії є ключовим моментом реалізації інноваційного потенціалу регіону. Останнє становить собою ієрархічну тривірневу систему, що характеризується взаємодією економічних систем, які знаходяться на різних рівнях ієрархії: регіон – економічний кластер – кластер проекту.

Управління економічним кластером і його науковим потенціалом вимагає створення координаційного органу (метаорганізації), в якості якої може виступати одна з організацій кластера або спеціально створений координаційний центр (рада), заснований на договірних відносинах.

Економічні агенти кожного рівня відчувають вплив, і самі впливають на об'єкти інших рівнів. При цьому кожен попередній рівень ієрархії виступає як суб'єкт управління, а наступний – об'єкт управління. В результаті в ієрархічній системі виникають об'єктно-суб'єктні відносини, учасниками яких є виконавчі органи влади регіону, метаорганізації економічних кластерів, самі їх учасники та інші організації, не пов'язані кластерними відносинами (рис. 2).

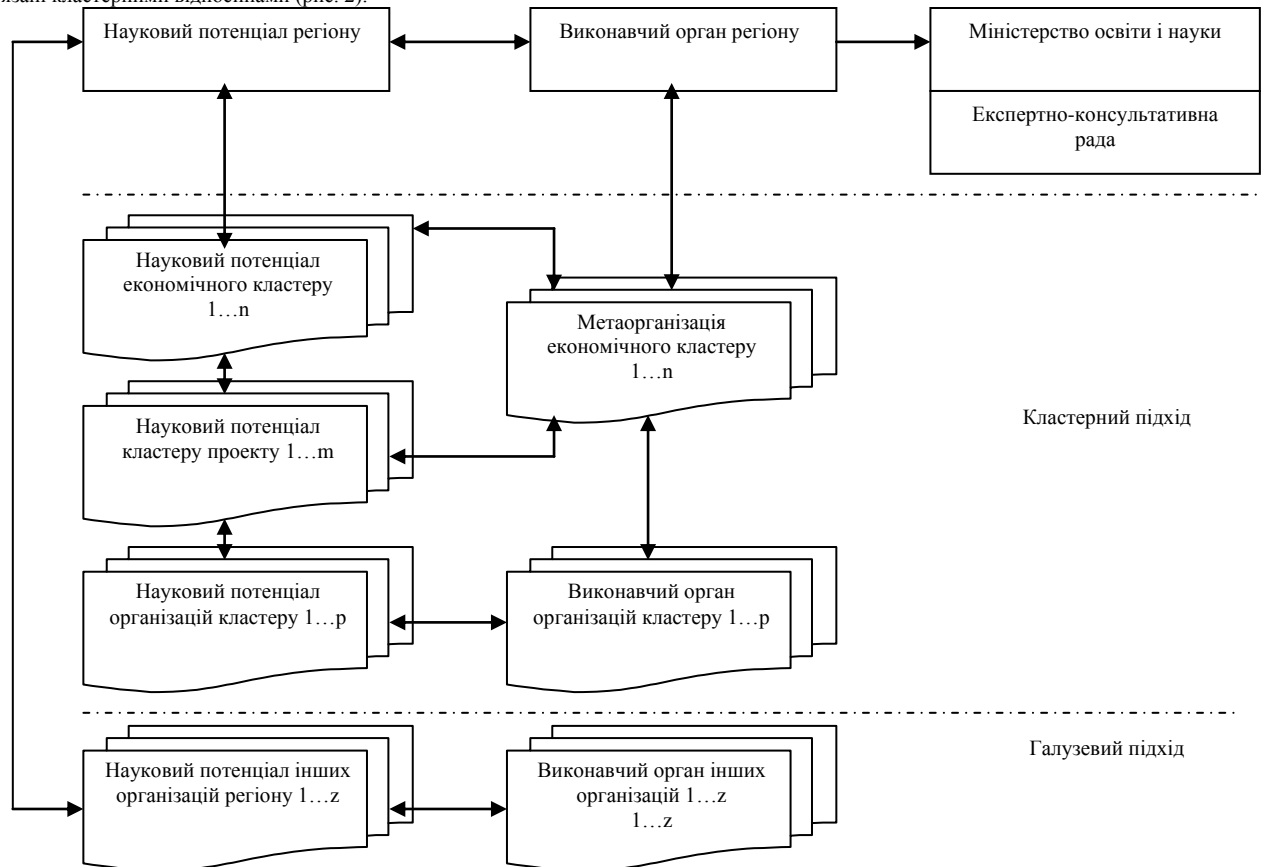

Рис. 2 Модель об'єктно-суб'єктних відносин в системі реалізації інноваційного потенціалу регіону на основі кластерного підходу [2]

Економічний кластер являє собою сітьову квазікорпорацію, засновану на поєднанні вертикальних і горизонтальних зв'язків між учасниками. Горизонтальні зв'язки опосередковані потоками наукових знань, технологій, спеціалістів, іншими словами, взаємодія учасників економічного кластера заснована на ресурсно-продуктивній інтеграції, пов'язаної з тим, що продукт одного учасника є ресурсом – входом для процесів інших учасників.

Координаційне управління доцільно реалізовувати на концепції контролінгу, яка історично формувалася як концепція координаційного управління організацією. Дана концепція особливо ефективна для складних корпоративних структур і може бути використана для управління економічним кластером, який можна розглядати як квазікорпорації. За час розвитку ідей контролінгу склалося досить багато напрямів досліджень, де по-різному виділяють його ключове зміст. В більшій мірі сучасним потребам управління інноваційною діяльністю відповідає концепція, орієнтована на систему управління. В рамках даної концепції контролінг являє собою підсистему системи управління, що здійснює координацію всієї управлінської системи для забезпечення цілеспрямованого управління організацією (в нашому випадку економічним кластером), спрямованого на її довгострокове ефективне функціонування. Деякі науковці [3] назвали дану концепцію „управління управлінням”, оскільки з цих позицій контролінг являє мегасистему управління, засновану на системі знань для підтримки прийняття управлінських рішень.

Основні принципи контролінгу щодо реалізації інноваційного потенціалу регіону наступні:

- принцип координації;
- принцип підпорядкованості цілей ієрархічних рівнів;
- принцип своєчасності прийняття управлінських рішень;
- принцип превентивності.

**ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

З їх позиції контролінг можна розглядати як організаційну функцію по координації підсистем системи управління (наука, освіта, промисловість) з метою забезпечення економічного зростання регіону на основі збалансованості розвитку зазначених систем. Таким чином, головна функція контролінгу полягає в координації не тільки дій суб'єктів кластера, а й координації управління кластером з метою підвищення ефективності їх функціонування. В загальній системі управління економічним кластером доцільно виділяти модуль реалізації інноваційним потенціалом.

Контролінг охоплює первинну координацію, спрямовану на управлінську систему (економічний кластер, кластер проекту, науковий потенціал), і вторинну координацію, пов'язану з внутрішнім регулюванням управлінської системи (виконавчі органи влади регіону, метаорганізація, організації кластера). Крім первинної та вторинної координації в кластері виникають інші види координації, їх характеристика наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика координаційних функцій в системі управління економічним кластером [4]

№	Вид координації	Джерело та зміст функції
1.	Первинна координація	Впливає зі структури системи управління і має на увазі координацію управлінської системи – діяльності суб'єктів кластера по виконанню ним управлінських рішень
2.	Вторинна координація	Впливає зі складності управлінських процесів і поділу управлінської праці; являє собою координацію всередині управлінської системи (метаорганізації)
3.	Внутрішньокластерна координація	Впливає з функціональної спеціалізації суб'єктів кластера; має на увазі координацію діяльності учасників одного кластера, задіяних у реалізації конкретних інноваційних проектів; сприяє посиленню взаємодії між наукою (фундаментальної та прикладної), виробництвом, освітою та іншими організаціями, пов'язаними ланцюгом створення вартості
4.	Міжкластерна координація	Впливає з спеціалізації економічного кластера, відсутності в його структурі необхідних елементів; виникає у разі реалізації інноваційного проекту з чітко вираженим міжгалузевим характером
5.	Горизонтальна координація	Впливає з функціональної спеціалізації суб'єктів кластера, спільності цілей, сумісності інтересів, територіальної близькості; може носити внутрікластерний і міжкластерний характер; має на увазі координацію діяльності учасників, що виконують схожі функції, в тому числі в рамках реалізації проектів; сприяє більш швидкому поширенню нововведень, зміцнює здатність до конкуренції на національному та світовому рівні
6.	Вертикальна координація	Впливає з ієрархічності взаємин між організаційними одиницями; має на увазі взаємодію між суб'єктами кластера, що спеціалізуються на суміжних етапах виробничого або інноваційного процесу, а також вертикальні зв'язки між суб'єктами кластера, кластерами проектів, метаорганізацією і державою
7.	Системоутворююча координація	Впливає з їх поділу управлінської системи на функціональні підсистеми; проявляється у формуванні системи планування, контролю, інформаційного забезпечення та координуючих органів
8.	Системопов'язуюча координація	Впливає з диференціації управлінської підсистеми (метаорганізації), полягає в забезпеченні зв'язку між окремими підсистемами, у тому числі за рахунок інформаційного забезпечення

Для досягнення головної цілі, яка передувє контролінгу – підвищення ефективності управління економічним кластером, який повинен виконувати, крім координаційної, ряд функцій, до яких можна віднести наступні.

Інтеграційна функція полягає в посиленні взаємодії між наукою, освітою і промисловим виробництвом, комплементарних інститутів та регіону з метою їх сталого збалансованого функціонування на основі розвитку наукового потенціалу. Дана функція впливає з того, що в рамках кластера реалізуються потоки фахівців, знань і технологій, які пов'язують між собою учасників. В результаті виникає спеціалізація, яка дозволяє закріпити окремі етапи, пов'язані зі створенням нововведення і його практичним використанням, за спеціалізованими організаціями.

Сервісна функція означає підтримку керівництва організації при прийнятті рішень, в тому числі шляхом відповідного інформаційного забезпечення.

Для повної інформаційної підтримки суб'єктів економічного кластера інформаційна база повинна включати дані про стан наукового та інтелектуального середовища регіону, про напрями досліджень учасників кластера, про носіїв інновацій, про потреби в інноваціях з боку промислових підприємств, про реальних і потенційних інвесторів, стан матеріально-технічних ресурсів.

Цілепокладальна функція включає координацію постановки та досягнення оперативних та стратегічних цілей учасників інноваційної діяльності, орієнтованого на забезпечення стійкого інноваційного економічного зростання регіону. Вона пов'язана з потребою поєднання цілей різних рівнів. В рамках економічного кластера ця проблема набуває специфічних рис, зумовлені різним характером і багатоманітністю цілей його учасників (див. таблицю 2).

Таблиця 2

Цілі суб'єктів інноваційної діяльності регіонів [5]

Суб'єкт інноваційної діяльності	Цілі діяльності суб'єктів
Держава	Вирішення соціально-економічних проблем за рахунок підвищення інноваційної активності господарюючих суб'єктів і переходу української економіки на інноваційний тип розвитку
Регіональні органи управління	Вирішення соціально-економічних проблем за рахунок підвищення інноваційної активності господарюючих суб'єктів і переходу української економіки на інноваційний тип розвитку
Економічний кластер:	
Метаорганізація	Координація забезпечення досягнення цілей учасників економічного кластера
Промислові підприємства	Зростання конкурентоспроможності організації, максимізація прибутку і збільшення вартості компанії
Наукові організації	Зростання конкурентоспроможності організації, максимізація прибутку і збільшення вартості компанії
Освітні заклади	Зростання якості випускників відповідно до вимог Міністерства освіти і науки та потребами ринку праці
Комплементарні інститути	Зростання конкурентоспроможності організації, максимізація прибутку і збільшення вартості компанії

Реагуюча функція полягає в забезпеченні адекватного реагування організацій кластера на зміни у зовнішньому середовищі та адаптації до них. Ця функція безпосередньо пов'язана з попередньою: від повноти і якості існуючої інформації залежить здатність суб'єктів кластера адаптувати свою діяльність до змін середовища.

Орієнтаційна функція забезпечує орієнтацію всіх підсистем управління на досягнення загальних цілей регіонального розвитку, пов'язаних з вирішенням соціально-економічних проблем за рахунок підвищення інноваційної активності господарюючих суб'єктів і

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

переходу регіональної економіки на інноваційний тип. У цьому зв'язку економічний кластер повинен пов'язувати інтереси його учасників з цілями регіонального розвитку.

Виконання зазначених функцій потребує вирішення відповідних завдань і використання відповідного інструментарію. Їх реалізація лягає на метаорганізацію, завданням якої є формування безперервного потоку наукових знань та інновацій шляхом забезпечення оптимальної взаємодії джерел інновацій та їх споживачів. Вирішення цього завдання вимагає наявності трьох основних підсистем: системи планування, системи контролю і системи інформаційного забезпечення.

Планування в області інтеграції учасників економічного кластера доцільно здійснювати на основі програмно-цільового підходу, оскільки він дозволяє охоплювати всю сукупність взаємопов'язаних наукових та інноваційних проектів, що реалізуються в рамках економічного кластера, а також тих, які носять міжкластерний характер, пов'язувати їх за часом, ресурсами і іншим параметрам для досягнення конкретних економічно-значущих цілей всіх учасників процесу. Процес планування в більш широкому вигляді включає 3 фази: постановку цілей, розробку плану і його реалізацію.

Цільові показники суб'єктів економічних кластерів враховують специфіку функцій, які вони виконують і можуть бути деталізовані. З урахуванням вищевикладеного цільові (діагностичні) параметри (показники) наукового потенціалу економічного кластера доцільно формувати у відповідності з ресурсними компонентами і рівнями ієрархії (рис. 3).

Крім координації встановлення цілей, координація пов'язана з тематичним, техніко-економічним і об'ємно-календарним плануванням, що здійснюється в рамках економічного кластера при формуванні кластера проекту.

Тематичне планування полягає у формуванні тематичного плану кластера, що включає перелік інноваційних проектів і кластерів проектів, спрямованих на досягнення стратегічних цілей. Тематичне планування включає процеси формування виробничої програми випуску інноваційної продукції та здійснення конкретних інноваційних заходів.

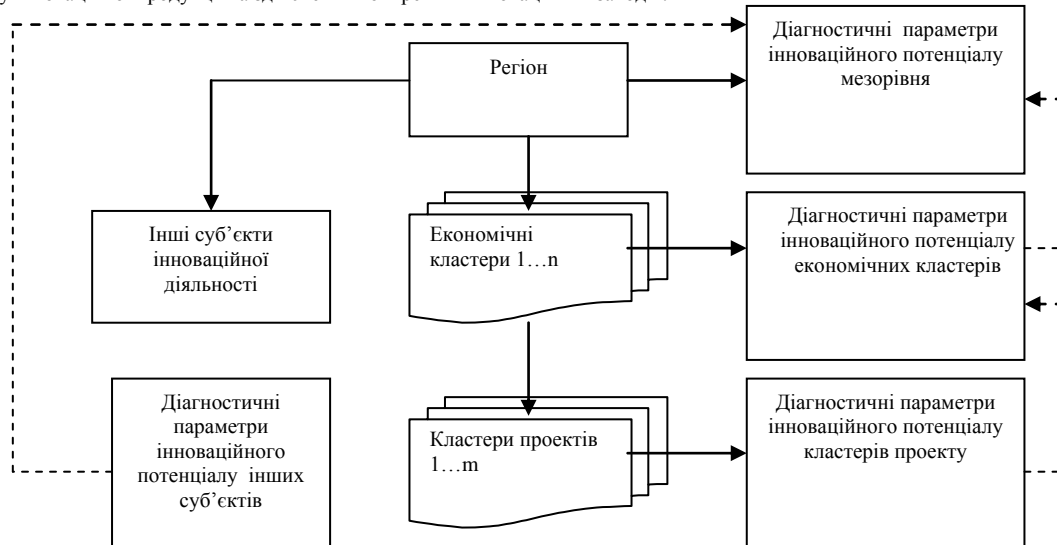

Рис. 3 Цілепокладання в ієрархічній системі реалізації інноваційного потенціалу регіону

Процес тематичного планування базується на великому обсязі науково-технічної та ринкової інформації про конкурентів, стан ринків, прогнозів їх розвитку, інформації про потенціал підприємств, у тому числі науково-дослідному, а також прогнозів розвитку окремих напрямків науки і техніки. в зв'язку з цим тематичне планування вимагає наявності ефективної системи інформаційного забезпечення.

Загальний процес тематичного планування включає 3 стадії:

1. Формування тематичних пропозицій.
2. Оцінка пропозицій і відбір тематики.
3. Виконання плану.

Основним завданням першої стадії є підготовка перспективних тем досліджень і розробок. При їх плануванні в світовій практиці широко використовують портфельні матриці. З позиції впливу на вартість і конкурентоспроможність організацій, а також на зростання економіки регіону найбільш важливим є другий етап, який полягає в селекції конкуруючих пропозицій. В основі такої селекції повинна лежати багатокритеріальна оцінка альтернативних тем і багатовступінчастий відбір тематики. В основі селекції лежить ранжування за різними показниками.

В практиці управління таке правило часто не дотримується, і селекція пропозицій носить суб'єктивний характер, що, безсумнівно, впливає на конкурентоспроможність підприємств і організацій, ступінь досягнення стратегічних цілей, а також ефективність використання бюджетних коштів. При цьому необхідно враховувати той факт, що рішення про включення теми в план носить довгостроковий характер, що робить вплив на розподіл обмежених ресурсів між темами. У зв'язку з цим на даному етапі важливо дотримувати принцип наукової обґрунтованості вибору тематики.

На наш погляд, даний принцип повинен ґрунтуватися на зазначеній багатокритеріальній оцінці і багатоступінчастому відборі тематики (багатокритеріальному ранжуванню).

Тематичне планування на регіональному ієрархічному рівні при реалізації кластерного підходу пов'язано з формуванням портфеля регіональних економічних кластерів і вибором кластерів проектів, що підлягають державній підтримці.

Тематичні плани є основою об'ємно-календарного планування, сутність якого полягає в деталізації проекту, в доведенні завдань до виконавців, в результаті чого забезпечується збалансований розподіл робіт, встановлення узгоджених термінів зайнятості працівників і завантаження устаткування в кластері.

На стадії об'ємного планування визначається склад виконавців за завданнями тематичного плану, тобто визначається склад учасників кластера проекту, встановлюється номенклатура і обсяг робіт кожного виконавця по окремих завданнях тематичного плану, уточнюються ресурси, необхідні для виконання робіт по кожному напрямку, в тому числі розташовувані виконавцями і вимагаються додатково. Об'єктом планування на цій стадії є суб'єкти економічного кластера, об'єднані в кластер проекту, об'ємні розрахунки їх завантаження в натуральному, трудовому і вартісному вираженні. Результати цього етапу повинні відображатися в об'ємно-тематичних планах, які містять тематичний перелік робіт, терміни їх початку і завершення, обсяг робіт суб'єктів кластера проекту по кожній позиції. Таким чином, основне завдання даного етапу – розподіл завдань тематичного плану по учасниках кластера, встановлення об'єктивних

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

можливостей виконання робіт та здійснення коригувальних заходів щодо усунення вузьких місць (невідповідності науковому потенціалу кластера) [7].

На стадії календарного планування виробляється подальша деталізація складу робіт по кожній темі (проекту), технологічна послідовність їх виконання і встановлюються календарні терміни проведення з метою їх зв'язку по всій сукупності тем і завдань і по всім виконавцям. На цьому етапі об'єктом планування є окремі теми, етапи їх проведення та види робіт.

На цьому етапі планування використовуються лінійні графіки Ганта, а також метод мережевого планування.

Система контролю орієнтована на виконання реагуючої та координаційної функцій. Дана підсистема системи управління має оцінювати ступінь досягнення цілей в розрізі інноваційних проектів за тематиками, термінам виконання всіх етапів робіт і вартісними показниками. При виявленні відхилень фактичних показників від запланованих в рамках даної підсистеми метаорганізація повинна розробити і рекомендувати суб'єктам кластера проектні заходи щодо їх усунення. Контрольна функція в області наукового потенціалу регіону також спирається на систему діагностичних цільових показників і на ієрархію системи реалізації інноваційного потенціалу регіону.

При реалізації метаорганізацію функцій планування і контролю зростає потреба в адекватному інформаційному забезпеченні даних процесів.

Таким чином, метаорганізація повинна здійснювати постійний моніторинг інноваційного середовища з метою виявлення, збору та систематизації інформації, необхідної для адекватного управління економічним кластером і кластерами проектів відповідно до вимог зовнішнього і внутрішнього середовища і, насамперед, з потребами промислових підприємств і ринку [8].

Система інформаційного забезпечення економічного кластера повинна бути вбудована в загальну інформаційну оболонку регіону як окремий модуль, що включає два зрізи: постачальники-споживачі. Таким чином, при реалізації даної функції виникає дворівнева система: регіон – економічний кластер.

Розглянуті підсистеми системи управління економічним кластером пов'язані з реалізацією функцій координаційного управління на базі контролю. Так, планування виконує інтеграційну і орієнтаційну функцію, система контролю орієнтована на виконання регулюючої та координаційної функцій, система інформаційної підтримки – сервісної функції. Підсистеми координаційного управління економічним кластером, що включають модуль реалізації інноваційного потенціалу, будуються на основі матричного підходу і інтегруються в регіональну систему реалізації інноваційного потенціалу регіону.

Економічні кластери, засновані на координаційному управлінні, можуть стати основою регіональної інноваційної системи, оскільки така форма інтеграції основних суб'єктів інноваційної діяльності – промислових підприємств, наукових та інноваційних організацій та освітніх установ – сприяє дифузії інноваційної активності, скорочення часу освоєння наукових знань і підвищенню ефективності використання наукового та інноваційного потенціалів.

Таким чином, на рівні економічного кластера важливими аспектами реалізації інноваційного потенціалу є формування тематичного плану і кластерів проектів, розподіл між ними ресурсів, встановлення цілей і підконтрольних показників, організація взаємодії між учасниками наукового та інноваційного процесу, контроль та координація діяльності в цілях збалансованого і цілеспрямованого розвитку.

Удосконалення реалізації інноваційного потенціалу регіону на основі кластерного підходу передбачає пріоритет його розвитку у відповідності з основними компетенціями території і вимагає внесення в існуючий механізм реалізації інноваційного потенціалу коректив, які пов'язані з [4]:

- розробкою кластерної політики регіону;
- формуванням стратегії розвитку науки та інновацій;
- організацією та здійсненням моніторингу реалізації стратегії;
- оцінкою ефективності використання наукового потенціалу при реалізації кластерної ініціативи;
- оцінкою стратегічних розривів.

Центральним завданням органів державного та регіонального управління є розробка основ створення економічних кластерів, які відображаються в концепції кластерної політики регіону, яка підпорядкована державній концепції.

В кластерній політиці чітко простежуються три основних напрямки дій регіональних виконавчих органів влади:

- ініціювання та підтримка створення кластерів;
- створення сприятливих умов розвитку кластера;
- сприяння реалізації проектів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності учасників кластера, забезпечення ефективності їх взаємодії.

Кластерний підхід відповідає завданням промислової політики, які складаються у виборі раціональних пріоритетів розвитку, концентрації ресурсів і організаційних заходів на цих напрямках.

При виборі також варто приділити увагу пріоритетним напрямкам розвитку науки, технологій і техніки. Оцінка умов і можливостей створення кластера передбачає вивчення економічних, ресурсних і організаційних передумов.

Формування стратегічних цілей створення кластера повинно враховувати взаємозв'язок розвитку кластера з цілями його учасників і цілями регіонального соціально-економічного розвитку.

Формування моделі кластера передбачає визначення його складових частин – компанії-лідера і ланцюжки пов'язаних з нею організацій і підприємств. Даний етап передбачає проведення первинного статистичного обстеження (анкетування) підприємств галузі та техніко-економічного аналізу на основі таблиць „витрати-випуск” або за допомогою міжгалузевих шахових балансів. Дослідження міжгалузевих зв'язків ґрунтуються на вивченні потоків продукції та інновацій між суб'єктами інноваційної діяльності.

Досліджуються горизонтальні ланцюги на основі інформації про використання аналогічних спеціалізованих факторів виробництва, визначаються організації, що забезпечують кластер знаннями, технологіями, інформацією, капіталом і формують інфраструктуру, виявляються органи влади, які надають найбільш сильний вплив на учасників кластера. Межі кластера повинні охоплювати всі організації, пов'язані з ядром горизонтальними і вертикальними зв'язками.

При формуванні та побудові регіональних економічних кластерів слід враховувати, що зміст етапів слід уточнювати з урахуванням моделі кластера та умов його створення [8].

Таким чином, формування кластера в регіоні передбачає створення спеціалізованої організації або робочої групи, на яку покладаються функції з координації діяльності всіх учасників проекту, аналізу кластерних ініціатив, розробці стратегії розвитку кластера, реалізації заходів з розвитку співробітництва учасників.

Коригування засноване на інтеграції та визначенні відповідності існуючих інструментів кластерного підходу з метою їх ефективного фокусування на найбільш пріоритетних напрямках. Управління на його основі полягає у принциповій реструктуризації наукових напрямків, що передбачає розвиток потенціалу відповідно до стрижневими компетенціями території. Для промислових регіонів це означає концентрацію уваги на точках зростання промислових виробництв.

Таким чином, при реалізації в регіональній економіці кластерного підходу потрібне коригування традиційних інструментів та механізмів реалізації інноваційним потенціалом шляхом введення додаткових функцій, пов'язаних з регламентацією процесів створення та розвитку кластерів, розробкою стратегії розвитку наукового потенціалу, моніторингом, оцінкою її реалізації та коригуванням стратегічних розривів.

Висновки та пропозиції. Реалізація інноваційного потенціалу через кластерну ініціативу неможливо без участі державних органів управління, які виступають не тільки в якості ініціатора формування кластерів, але й беруть безпосередню участь у їх діяльності, насамперед за допомогою реалізації фінансових механізмів для покриття провалів ринку. Для регіону економічний кластер як інструмент

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

реалізації інноваційного потенціалу виступає як механізм приватно-державного партнерства, який дозволяє концентрувати обмежені ресурси на пріоритетних для регіону напрямках діяльності, підтримуючи при цьому весь ланцюжок створення вартості. За допомогою підвищення конкурентоспроможності учасників кластера регіон може досягати реалізації соціально-економічних цілей розвитку.

Комплексний механізм реалізації інноваційного потенціалу, заснований на поєднанні кластерного та галузевого підходу, вимагає розробки кластерної політики регіону і реалізується через базові управлінські функції на рівні економічного кластера і господарського комплексу регіону в цілому.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Портер М. Конкуренція [переклад з англ.] / Michael E. Porter. – М.: Видавничий будинок „Вільямс”, 2005. – 608 с.
2. Дубніцькій В.І. Шляхи розвитку регіональної економіки: аспекти ефективності кластеризації [Текст] / Дубніцькій В.І., Маковецькій С.О., Бокій В.А // Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки / - Вип. 2 (26). - Донецьк. - 2008. -С.48 - 60.
3. Гуменюк О.І. Кластери Як організаційна структура інноваційно-інвестиційної Моделі розвитку промисловості [Текст] / Гуменюк О.І. // Актуальні проблеми економіки. - 2007. - № 2. - С. 9-19.
4. Carlsson, B. and R. Stankiewicz. 1991. On the Nature, Function and Composition of Technological Systems // Journal of Evolutionary Economics 1, p. 93-118.
5. Jan Fagerberg, David C. Mowery, Richard R. Nelson The Oxford handbook of innovation. Oxford university press, 2005. – P. 200.
6. Мальберг А. Територіальний кластеринг, місцева концентрація знань та конкурентоздатності фірми [посібник з кластерного розвитку]. / Мальберг А., Зан- дер І. – К., 2006. – С. 15.
7. Длугопольський О. Кластерна модель розвитку промислового виробництва як фактор ефективних структурних реформ / О. Длугопольський // Часопис-XXI. — 2003. — № 2. — С. 10–18.
8. Королюк Ю. Г. Кластерний підхід як складова регіонального управління / Королюк Ю. Г./ Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток» <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=110>.

ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Побережна І.В., здобувач кафедри менеджменту Черкаського державного технологічного університету (Україна)

Побережна І.В. Шляхи модернізації системи регіонального управління.

В даній статті для вирішення проблем функціонування і розвитку регіональних господарських систем при збереженні спрямованості на зазначені пріоритети пропонується використовувати метод індикативного планування, який заснований на розробці економічних пріоритетів та індикаторів зростання. Сформоване комплексне уявлення про принципи створення регіональних стратегій: загальна оцінка потенціалу (природного, загального, господарського) регіональної господарської системи як об'єкта, здатного позитивно сприйняти ту чи іншу економічну стратегію та способи визначення, вибору найбільш раціональних методів реалізації стратегії. Обґрунтовані методологічні та технологічні підходи до побудови моделей розвитку регіону, базуються на реалізації процедури прийняття рішень та включає такі етапи як: визначення структури регіональних показників, виявлених в ході моніторингу статистичних даних; вироблення інструментарію побудови моделі регіональної господарської системи; аналіз регіонального потенціалу як взаємозв'язків та взаємозумовленості сукупності (системи) соціально-економічних структур, інститутів та явищ, що виступають як потенційні учасники стратегічного регіонального розвитку.

Ключові слова: стратегія, цілі, принципи, пріоритети, «регіональні господарські системи», регіональна економіка, програма, державне регулювання.

Побережная И.В. Пути модернизации системы регионального управления.

В данной статье для решения проблем функционирования и развития региональных хозяйственных систем при сохранении направленности на указанные приоритеты предлагается использовать метод индикативного планирования, который основан на разработке экономических приоритетов и индикаторов роста. Сформировано комплексное представление о принципах создания региональных стратегий: общая оценка потенциала (природного, общего, хозяйственного) региональной хозяйственной системы как объекта, способного позитивно воспринять ту или иную экономическую стратегию и способы определения, выбора наиболее рациональных методов реализации стратегии. Обоснованы методологические и технологические подходы к построению моделей развития региона, основанных на реализации процедуры принятия решений и включает такие этапы как: определение структуры региональных показателей, выявленных в ходе мониторинга статистических данных; выработка инструментария построения модели региональной хозяйственной системы; анализ регионального потенциала как взаимосвязей и взаимообусловленности совокупности (системы) социально-экономических структур, институтов и явлений, выступают как потенциальные участники стратегического регионального развития.

Ключевые слова: стратегия, цели, принципы, приоритеты, «региональные хозяйственные системы», региональная экономика, программа, государственное регулирование.

Poberezhna I. Modernization of the system of regional management.

In this article to solve the problems of functioning and development of regional economic systems, while maintaining focus on these priorities, it is proposed to use the method of indicative planning, which is based on the development of economic priorities and indicators of growth. An integrated understanding of the principles of creation of regional strategies: overall assessment of potential (natural, General, commercial) regional economic system as an object, is capable of positively perceive a particular economic strategy and methods for identifying, selecting the most rational methods of implementation of the strategy. Justified methodological and technological approaches to building models of the development of the region, based on the implementation of the decision procedure and includes the following stages: determining the structure of regional indicators identified in the monitoring of statistical data; development of tools for constructing the model of the regional economic system; analysis of regional potential as interconnections and interdependence of the aggregate (system) socio-economic structures, institutions and phenomena that act as potential participants of the strategic regional development.

Keywords: strategy, objectives, principles, priorities, "regional economic system," regional economy, program, and regulation.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні існує цілий ряд проблем, які заважають перейти на інноваційну модель розвитку. До таких проблем можна віднести наступні: немає чітко окресленої стратегії розвитку інноваційної інфраструктури, її якісного менеджменту та поетапного державного управління; перерозподіл власності сьогодні є домінуючим в Україні, що перешкоджає інноваційним процесам; міжнародний тип розподілу праці, товарів та послуг погіршує вітчизняне становище; не дивлячись на те, що сьогодні спостерігається гостра необхідність застосування функціональних принципів, все ж таки залишається орієнтація на галузеві засади управління економікою органів державного управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем управління регіональним розвитком останнім часом приділяється значна увага, що підтверджує актуальність досліджень. Окремі аспекти регіональної політики України, визначення проблем та